

Місцеві назви ссавців у селі Лібухова на Львівщині

Володимир Терлецький

Аматорське коло с. Лібухова (Лібухова, Львівська область)
e-mail: volodymyr.mt@gmail.com; orcid: 0000-0003-1848-1693

TERLETSKY, V. Vernacular names of mammals in the village of Libukhova, Lviv Oblast, Ukraine. — Materials on common names of mammals used in the village of Libukhova, Lviv Oblast, were collected and summarised. The list of vernacular names of mammals used in everyday life by is compiled and presented. The specifics of the local dialect and the Boyko dialect, as well as the proper names of mammals are considered. The purpose of this work is to popularize and present to the general public the names of mammals used in this locality, which is a very small and remote village in the Carpathian Mountains. The author also aims to show the richness of the language and to identify ancient names that have survived to this day, in particular in local dialects and in the language of the older generation.

Вступ

У регіоні Західних Бескидів присутня досить різноманітна за видовим складом теріофауна. Людство мешкає поряд з тваринним світом і перетинається з ним кожного дня. І так історично склалося, що людина надала назву всьому, що її оточувало. У народних назвах тварин розкривається все багатство уявлень людини про них. У назвах спостерігаємо живу історію змін у ставленні людини до того чи іншого виду. До того ж, ті назви є одним з найдавніших лексичних пластів, тож вони багато чого говорять про походження мови і її зв'язки із іншими, спорідненими мовами. Для зоолога вони дають матеріал для розробки наукової термінології, що може ґрунтуватися на народних джерелах (Ніколаєв 1918).

Метою роботи є популяризувати і представити ширшому загалу ті назви ссавців, які використовуються у точковому локалітеті, тобто в дуже маленькому селі на Прикарпатті. Також показати багатство мови і історичну еволюцію української таксономії і номенклатури (Турянин 1996).

Матеріал

Нижче впорядковано і подано короткий, але водночас і максимально повний список місцевих народних назв ссавців, які вживаються у побуті в селі Лібухова на Львівщині. Звернуто увагу тільки на терміни, які відрізняються від переважних сучасних написань. У наведеному тут переліку подано тільки

назви, що відомі в іменниковій формі, без видових прикметникових означень (Верхратський 1869). В статті подано список народних назв ссавців, які використовуються у побуті в даній місцевості (табл. 1). До уваги взято особливості місцевого говору і бойківського діалекту, а також власні назви ссавців.

Дані зібрані протягом чотирьох десятиліть самим автором, який народився, виріс і проживає в даній місцевості. Всі наведені далі назви почуті і записані від мешканців села Лібухова — як старшого покоління, так і молоді.

Таблиця 1. Вернакулярні назви ссавців у селі Лібухова на Львівщині

Наукова назва (латина)	Лібухівська назва
<i>Oryctolagus cuniculus</i> *	Дикий крілик
<i>Lepus europaeus</i>	Заїць
<i>Lepus timidus</i> *	Білий заїць
<i>Sciurus vulgaris</i>	Вивірка (старше покоління), білка (молодь)
<i>Castor fiber</i>	Бобир
<i>Apodemus agrarius</i>	Миш з чорним хрибтом
Родина Arvicolidae + дрібні Muridae	Миш
<i>Rattus norvegicus</i>	Щур
<i>Ondatra zibethicus</i>	Ондатра
<i>Arvicola scherman</i>	Повх
<i>Erinaceus roumanicus</i>	Їжак
<i>Talpa europaea</i>	Кіртице
Родина Soricidae	Мідице
Ряд Chiroptera	Литюча миш
<i>Felis silvestris</i>	Дикий кіт
<i>Lynx lynx</i>	Рись
<i>Vulpes vulpes</i>	Лисице
<i>Ursus arctos</i>	Ведмідь
<i>Mustela nivalis</i>	Ласице
<i>Mustela lutreola</i> / <i>Neovison vison</i> *	Норка
<i>Mustela putorius</i>	Тхір
<i>Martes martes</i>	Лісова кунице
<i>Martes foina</i>	Сільська кунице
<i>Meles meles</i>	Борсук
<i>Lutra lutra</i>	Видра
Родина Equidae*	Дикий кінь
<i>Sus scrofa</i>	Дик
<i>Cervus elaphus</i>	Вільний (старше покоління), вільний (молодь)
<i>Capreolus capreolus</i>	Сирна, серна, кузуле
<i>Alces alces</i> *	Лось
Решта видів	Люди або їх не бачили або бачили, але не знають, як їх називати

* У таблиці наведено всі вжиткові назви диких ссавців, зокрема й тих видів, що відсутні у місцевій фауні — власне їх і відмічено зірочками.

Назви наведено у систематичному порядку, із зазначенням відповідних наукових назв, список впорядковано згідно з вебсторінкою «Список ссавців України» (Загороднюк 2012) з уточненнями за відповідними публікаціями (Загороднюк 2009; Загороднюк & Смельянов 2012).

Результати та обговорення

В таблиці наведено назви ссавців у селі Лібухова на Львівщині. Зібрано 30 назв, з них 22 уніномінальні. Найбільше представлений у списку ряд псоподібні (Caniformes, seu Carnivora). В абсолютному вимірі до цього ряду належать 11 ссавців, що складає 36,6 % від загального обсягу списку (Загороднюк & Дикий 2012).

Розрізнення 30 видів диких ссавців є доволі високим показником обізнаності місцевого населення у тому, що складає дику теріофауну. Понад те, переважання (22 назви) уніномінальних назв і фактично повна відсутність асоціативних назв (єдиний виняток — «литюча миш») є високою оцінкою місцевих народних знань про дику природу.

Гіперонімів у місцевому діалекті немає, зокрема не вживають такі узагальнені назви, як ссавці, копитні, ратичні, гризуни, кажани, хижі тощо. До певної міри гіперонімом є «миш», оскільки є й один гіпонім (миш з чорним хрибтом = *Apodemus agrarius*).

Два види (*Sciurus vulgaris* та *Cervus elaphus*) мають різні назви у різних поколіннях (див. табл. 1). Один вид ссавців — *Capreolus capreolus* — має дві назви, одна з яких має дві вимови.

В зв'язку з відсутністю теріологічної освіти у місцевого населення і фаховою обізнаністю у ссавцях, схожі види цілого ряду або родин (родина Arvicolidae, родина Soricidae, ряд Chiroptera, родина Equidae) називаються однією назвою. В таблиці наведено місцеві назви ссавців загалом фауни України. Деякі види (*O. cuniculus*, *L. timidus*, родина Equidae) у цьому районі не зустрічаються, але місцевим жителям вони відомі, і, відповідно, вони їм надали власні назви. Під «рештою видів» у списку маються на увазі всі інші відомі ссавці фауни України, які не згадуються у побуті і, відповідно, автору не відомі їхні місцеві назви (Татаринів 1956).

Подяки

Автор щиро дякує найперш своїм батькам і родичам, які навчили його рідної мови, представлений у бойківському діалекті і місцевому говорі, загалом, як і назвам ссавців, які мешкають і траплялися поруч, зокрема. Також дуже вдячний усім місцевим мешканцям, які допомагали у зборі інформації. Окремо автор щиро дякує кандидату біологічних наук, доценту, старшому науковому співробітнику Національного науково-природничого музею НАН України Ігорю Загороднюку за спонукання у написанні цієї статті, надіслані порівняльні матеріали і науковий супровід.

Література

- Верхратський, І. Г. 1869. Початки до уложення номенклятури и терминології природописної, народнїї. Типогр. Ин-та Ставропіг, Львов, **2**: 1–40.
- Загороднюк, І. В. 2009. Таксономія і номенклатура немисовидних гризунів фауни України. *Збірник праць Зоологічного музею*, **40**: 147–185.
- Загороднюк, І. В. (упорядн.). 2012. Список ссавців України. Види, відомі за останні три століття. *Теріологічна школа*: Вебсайт Укр. теріол. тов-ва НАНУ. Київ, 2012. <https://bit.ly/2KzjpcC>
- Загороднюк, І. В., І. В. Дикий. 2012. Мисливська теріофауна України: видовий склад і вернакулярні назви. *Вісник Львівського університету. Серія біологічна*, **58**: 21–44.
- Загороднюк, І. В., І. Г. Ємельянов. 2012. Таксономія і номенклатура ссавців України. *Вісник Національного науково-природничого музею*, **10**: 5–30.
- Ніколаєв, В. Ф. 1918. *Матеріали до української наукової термінології. Матеріали до термінології по природознавству* / Музей Полтавської Губернської Народної Управи. Частина I. Назви звірів, птахів, комах та інших животин. Електр. друк. Я. Е. Брауде, Полтава, 1–60.
- Татаринів, К. А. 1956. *Звірі західних областей України (Матеріали до вивчення фауни Української РСР)*. Вид-во Академії наук Української РСР, Київ, 1–188. <https://bit.ly/2JpfwrT>
- Тураєв, І. І. 1996. Народні назви тварин. *Зелені Карпати*, № 1–2: 64–68. <https://bit.ly/3aM22Qh>

Резюме

ТЕРЛЕЦЬКИЙ, В. Місцеві назви ссавців у селі Лібухова на Львівщині. — Зібрано й узагальнено матеріали про назви ссавців в селі Лібухова на Львівщині. Впорядковано і подано список народних назв ссавців, які вживаються у побуті місцевими жителями. До уваги взято особливості місцевого говору і бойківського діалекту, а також власні назви ссавців. Метою роботи є популяризація і представлення ширшому загалу тих назв ссавців, які використовуються у точковому локалітеті, в дуже маленькому віддаленому в горах селі на Прикарпатті. Також автор мав на меті показати багатство мови та виявити давні назви, що збереглися дотепер, зокрема у місцевих діалектах та у мові старшого покоління.